

УДК 343.21

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

BASIC WAYS OF PERFECTION CRIMINAL LEGISLATIONS IN PART OF ESTABLISHMENT OF RESPONSIBILITY FOR THE COMMISSION OF CRIME BY AN OFFICIAL PERSON

Громко В.Я.,
*здобувач кафедри кримінального права
та кримінології факультету з підготовки
фахівців для підрозділів слідства
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Розглянуто основні шляхи вдосконалення кримінального законодавства в частині встановлення відповідальності за вчинення злочину службовою особою, дискусійні підходи до розмежування понять «зловживання владою» та «зловживання службовим становищем». Проаналізовано ієрархію небезпечності одних і тих же діянь при їх вчиненні різними суб'єктами, вплив кваліфікуючої ознаки вчинення злочину службовою особою на зміну санкції кваліфікованого складу злочину в порівнянні з основним. Проведений аналіз відповідальності осіб, що уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. З'ясовано, за які злочини передбачена однакова відповідальність публічних службових осіб і службових осіб юридичних осіб приватного права.

Ключові слова: злочин, склад злочину, службова особа, відповідальність, зловживання владою, зловживання службовим становищем, диференціація відповідальності.

Рассмотрены основные пути совершенствования уголовного законодательства в части установления ответственности за совершение преступления служебным лицом, дискуссионные подходы к разграничению понятий «злоупотребление властью» и «злоупотребление служебным положением». Проанализирована иерархия опасности одних и тех же деяний при их совершении разными субъектами, влияние квалифицирующего признака совершения преступления служебным лицом на изменение санкции квалифицированного состава преступления по сравнению с основным. Проведен анализ ответственности лиц, уполномоченных на выполнение функций государства и местного самоуправления. Выяснено, за какие преступления предусмотрена одинаковая ответственность публичных служебных лиц и служебных лиц юридических лиц частного права.

Ключевые слова: преступление, состав преступления, служебное лицо, ответственность, злоупотребление властью, злоупотребление служебным положением, дифференциация ответственности.

The basic ways of perfection of criminal legislation are considered in part of establishment of responsibility for commission of crime by an official person, debatable going near differentiation of concepts «misfeasance» and «cumshawing». The hierarchy of unconcern of same acts is analysed at their feasant by different subjects, influence of characterizing sign of commission of crime by an official person on change of approval of skilled corpus delict as compared to basic. Conducted analysis of responsibility of persons which are authorized on implementation of functions of the state and local self-government. It is found out for what crimes the foreseen identical responsibility of public official persons and official persons of legal entities of private right.

Key words: crime, corpus delict, official person, responsibility, misfeasance, cumshawing, differentiation of responsibility.

Актуальність теми. Протидія злочинам, які вчиняють службові особи, є важливою проблемою в процесі становлення України як демократичної і правової держави. Шкода, що заподіюється такими діяннями, полягає не лише у матеріальних втратах, а й у порушенні законних

прав та інтересів людей, їх зневірі у діяльності державних органів, насамперед, правоохоронних і судових, підриві престижу та авторитету цих структур. Питання про шляхи вдосконалення кримінального законодавства в частині встановлення відповідальності за вчинення злочину служ-

бовою особою в науці кримінального права відноситься до розряду остаточно не вирішених. Все це вказує на актуальність додаткового дослідження встановлення відповідальності за вчинення злочину службовою особою із урахуванням останніх законодавчих змін.

Загальні підходи до визначення відповідальності за вчинення злочину службовою особою розглядали у своїх працях такі науковці, як В.К. Гришук, І.І. Карпець, В.П. Коваленко, Л.Л. Кругліков, Р.Л. Максимович, М.І. Мельник, Т.І. Нікіфорова, Т.В. Сахарук, М.І. Хавронюк тощо. В юридичній літературі немає єдиної думки щодо шляхів удосконалення кримінального законодавства в частині встановлення відповідальності за вчинення злочину службовою особою. У вітчизняному кримінальному праві це питання є недостатньо розробленим, а тому потребує додаткового дослідження з врахуванням законодавчих змін.

Виклад основного матеріалу. Виявивши основні вузькі місця у підходах до встановлення відповідальності службових осіб за чинним КК України, спробуємо охарактеризувати можливі підходи до їх розв'язання.

Перше, як на нашу думку, коли йдеться про відповідальність службових осіб, – це питання про обґрунтованість поділу службових осіб на публічних та службових осіб юридичних осіб приватного права.

М.І. Мельник з цього приводу свого часу наголошував, одним із концептуальних моментів нового КК, який має безпосереднє відношення до кримінальної відповідальності за корупційні злочини і потребує свого вирішення на законодавчому рівні, є те, що чинний кримінальний закон не диференціює відповідальність за вчинення службових зловживань службовими (посадовими) особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування та особами, які виконують управлінські функції в недержавних організаціях. Такий підхід, на його думку видається недостатньо обґрунтованим [1, с. 351].

Таку позицію неодноразово висловлювали і інші вітчизняні вчені. Л.П. Брич підкреслювала, що сьогоденне визначення посадової особи суперечить юридичній природі посадових злочинів [2, с. 61]. Р.Л. Максимович у своєму дослідженні вказував на те, що суб'єктом посадових злочинів має бути не просто посадова (службова) особа, а публічна посадова особа [3, с. 4–5].

Невідповідність зазначеного стану речей юридичній природі службових злочинів обумовлюється, на думку М.І. Мельника, насамперед, різними об'єктами посягань, що вчинюються службовими особами органів державної влади або органів місцевого самоврядування та особами, які виконують управлінські функції в комерційних та інших організаціях. У першому випадку об'єктом посягання виступає нормальна діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у другому – комерційних та інших недержавних організацій. Крім того, зазначені вище особи суттєво відрізняються за своїм правовим статусом (одні по суті представляють інтереси держави, інші – свої власні чи інтереси інших фізичних або юридичних осіб), повноваженнями, характером вчинюваних дій, а отже, характером і наслідками протиправних дій, які вчинюються за використанням наданих їм повноважень. Якщо ж дивитись на цю ситуацію з точки зору визначення сутності корупції, сфери її розповсюдження, суб'єктів корупційних діянь, кола корупційних злочинів, то також постає певна проблема: до корупції слід буде відносити як зловживання за посадою державного службовця, так і зловживання службовим становищем відповідного службовця комерційної структури. Разом із тим, очевидно, що зміст соціальної «корозії» влади, якою за своєю соціальною сутністю є корупція, зловживання управлінців приватної сфери не становить. Це обумовлює необхідність диференціації кримінальної відповідальності за вчинення службових зловживань службовими (посадовими) особами органів державної влади, органів місцевого самовря-

дування та особами, які виконують управлінські функції в недержавних організаціях [1, с. 352–353].

Як бачимо, пропозиція диференціації відповідальності службових осіб залежно від їх виду знайшла підтримку законодавця. Навіть більше, окрім категорій «публічних» та «приватних» службових осіб в КК України з'явилась категорія осіб, які надають публічні послуги: з одного боку не службові особи, з іншого – дуже подібні до службових (адже законодавець передбачив відповідальність усіх трьох у одному розділі КК).

Проте далі законодавець не послідовний. При встановленні відповідальності за зловживання службовим становищем (повноваженнями) ступінь небезпеки таких дій, вчинених різними суб'єктами, він оцінив у такій ієрархічній послідовності: найбільш небезпечні – діяння публічної службової особи, менш суспільно небезпечні – діяння особи, що надає публічні послуги, найменш – службової особи юридичної особи приватного права. Проте в той же час найбільш сувора верхня межа покарань за одержання неправомірної вигоди встановлена вже не за діяння публічної службової особи, а за діяння, вчинені особами, що надають публічні послуги, найменш сувора верхня межа відповідальності – за вчинення таких діянь службовою особою юридичної особи приватного права.

Чому за зловживання повноваженнями, ознакою якого є мета – одержання неправомірної вигоди, особам, які надають публічні послуги, потенційно загрожує менш сувора відповідальність, ніж за вчинення таких же діянь публічними службовими особами, а за фактичне отримання такої вигоди – навпаки більш сувора?

Ця проблема наштовхує на необхідність вирішення питання щодо ієрархії небезпечності одних і тих же діянь при їх вчиненні різними суб'єктами. Очевидно, що на першому місці за ступенем суспільної небезпеки у такій ієрархії повинні бути діяння, які вчинили представники влади та місцевого самоврядування, або як позначає таку категорію осіб КК України – «особи, уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування».

А далі є три категорії, які порівняти достатньо важко:

- особи, які виконують управлінські функції в державних організаціях: з одного боку – це державна організація, тобто особу «найняла» на роботу держава, відтак, погоджуючись на таку роботу, особа повинна усвідомлювати, що на неї покладено підвищений рівень відповідальності; з іншого боку, навряд чи є істотна відмінність у діяннях головного інженера підприємства, де частка держави складає відповідно 60% або 40% у статутному фонді;

- особи, які надають публічні послуги: з одного боку – це особи, які здійснюють відповідну діяльність із «дозволу» держави – право на надання такого роду послуг реалізується на підставі відповідного рішення органів державної влади або місцевого самоврядування, послуги, які надають зазначені особи, мають ознаки публічності. Зокрема, вони надаються постійно, безперервно невідзначеної кількості осіб. Існує певна процедура їх надання, регламентована чинним законодавством. Такі послуги носять не соціальний, а правовий характер – вони полягають у підтвердженні певних фактів, що мають юридичне значення тощо. З іншого боку – на таких осіб поширюється менша кількість обмежень у порівнянні із особами, уповноваженими на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, і застосовуються вони лише у випадку виконання ними визначених функцій у публічному секторі. Окрім цього, фізична особа не обмежена у виборі особи, яка надає публічні послуги (має право звернутись до будь-якого нотаріуса, адвоката, експерта тощо);

- щодо службової особи юридичної особи приватного права, то з одного боку – це особи, яким власником довірено управлінські функції; з іншого – це все ж таки юридична особа приватного права, яка здійснює свою діяльність на свій страх і ризик.

Так чи інакше, а законодавець одностайно визнав, що протиправні діяння осіб, які надають публічні послуги, є більш небезпечними, ніж аналогічні діяння службових осіб юридичної особи приватного права. А от у конструюванні кваліфікуючих ознак він про це забув. Вчинення злочину особами, які надають публічні послуги, не є кваліфікуючою ознакою у жодному складі.

Далі, вирішення питання про ієрархію небезпечності одних і тих же діянь при їх вчиненні різними суб'єктами має значення для з'ясування, а яка ж особа повинна підлягати посиленій відповідальності за вчинення злочинів, конститутивною або кваліфікуючою ознакою яких є їх вчинення службовою особою.

Сьогоднішнє вирішення цієї ситуації, на наш погляд, слід шукати у варіанті закріплення відповідної ознаки у відповідній статті КК України.

У цьому аспекті слід звернути увагу на те, що у ст. 364 КК України передбачено відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, а у ст. 364-1 та ст. 365-2 КК України йдеться про зловживання повноваженнями.

Далі у 8 ст. КК України законодавець вказує як на обставину, що обтяжує відповідальність за вчинення діянь, які охоплюються основним складом злочину, є нормативна вказівка на їх вчинення «службовою особою», без деталізації, що така особа повинна використовувати при вчиненні злочину свій статус. У 30 ст. КК України, як на обставину, що обтяжує відповідальність за вчинення діянь, які охоплюються основним складом злочину, є законодавча вказівка на вчинення злочину «службовою особою з використанням службового становища».

Можливо, це умисний прийом законодавця? Якщо є вказівка на вчинення злочину «з використанням службового становища», то суб'єктом є лише публічна службова особа, якщо такої вказівки немає – то будь-яка службова особа (як публічна, так і юридична особа приватного права).

Спробуємо перевірити вищевикладене припущення. Для цього з'ясуємо, а за які злочини передбачена однакова відповідальність як публічних службових осіб, так і службових осіб юридичних осіб приватного права. Може, дійсно, саме у цих випадках слід встановити однакову відповідальність публічних службових осіб та службових осіб юридичних осіб приватного права?

Отже, однакова відповідальність публічних як службових осіб, так і службових осіб юридичних осіб приватного права (виходячи з того, що при викладі відповідної кваліфікуючої ознаки відсутня вказівка на обов'язковість використання свого статусу) передбачена за кваліфіковані склади злочинів у: ст. 161 КК України «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками», ст. 162 «Порушення недоторканності житла», ст. 163 «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер», ст. 168 «Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)», ст. 171 «Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів»; ст. 256 «Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності», ст. 267-1 «Порушення вимог режиму радіаційної безпеки», ст. 382 «Невиконання судового рішення».

Які висновки можна зробити з цього переліку? Думаючи логічно, можна погодитись, що підстави для посилення відповідальності за вчинення службовими особами юридичних осіб приватного права злочинів, відповідальність за які передбачена ст. ст. 161, 162, 163, 256, 267-1, 382 КК України, дійсно є. Натомість, наприклад, навряд чи обґрунтованим є визнання будь-якої службової особи спеціальним суб'єктом у ч. 2 ст. 171 КК України, де передбачена відповідальність за «переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику». Навряд

чи переслідування журналіста службовими особами юридичних осіб приватного права відрізняється за суспільною небезпечністю від таких же діянь приватних осіб.

У той же час виникає інше питання: чому, наприклад, у злочинах, передбачених ст. 176 КК «Порушення авторського права і суміжних прав», ст. 177 КК «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію», а особливо у злочинах, передбачених ст. 205-1 КК «Підбродження документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців», ст. 206-2 КК «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації» та ін. як кваліфікуючою ознакою передбачене вчинення злочину «службовою особою з використанням службового становища» (виходячи з вищевикладеного припущення – лише публічною службовою особою). Адже очевидно, що такі діяння можуть бути вчинені і службовою особою юридичної особи приватного права, і її відповідальність у таких випадках мала б бути посилена у порівнянні з діяннями неслужбових осіб.

Особливо це стосується всіх випадків заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191, 262 КК та ін.) Формально на сьогодні відсутні підстави для притягнення службових осіб юридичних осіб приватного права до відповідальності за такі діяння.

Як бачимо, наше припущення не підтверджується. Розбіжність у викладі кваліфікуючої ознаки («службовою особою» чи «службовою особою з використанням службового становища») є не чим іншим, як недосконалістю законодавства. Разом із тим, на нашу думку, саме цей підхід мав би бути застосований у закріпленні вчинення злочину службовою особою як кваліфікуючої ознаки.

На наше переконання, для диференціації відповідальності у випадку вчинення злочину службовою особою відповідна обставина, що обтяжує відповідальність, повинна бути викладена в одному з таких варіантів: а) службовою особою шляхом зловживання своїм службовим становищем – для встановлення посиленої відповідальності лише публічних службових осіб; б) «службовою особою шляхом зловживання своїм службовим становищем (повноваженнями)» – для встановлення посиленої відповідальності як публічних службових осіб, так і службових осіб юридичних осіб приватного права; в) «службовою особою шляхом зловживання своїми службовими повноваженнями» – для встановлення посиленої відповідальності лише службових осіб юридичних осіб приватного права.

Очевидно, що передумовою такого вдосконалення є усунення дискусійності підходів до розмежування понять «зловживання владою» та «зловживання службовим становищем». Найпростіший спосіб це зробити – у КК України в усіх випадках зі словосполучень «владою або службовим становищем» та «владою чи службовим становищем» замінити словосполученням «службовим становищем» у відповідних відмінках. Тоді ст. 364 КК України, яка і породжує дискусію 4, набуде такого вигляду:

«Стаття 364. Зловживання службовим становищем

1. Зловживання службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою службового становища всупереч інтересам служби», а далі за текстом.

Проте постає інше питання: чи не слід переглянути доцільність встановлення посиленої відповідальності службових осіб, які здійснюють суто управлінські функції на підприємствах, установах, організаціях у тих статтях, де вона на сьогодні передбачена? У яких випадках слід встановити підвищену відповідальність за вчинення таких дій лише «особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування шляхом зловжи-

вання своїм службовим становищем»? З цими питаннями пов'язане ще більш радикальне: чи потрібні вищезазначені кваліфікуючі ознаки у статтях Особливої частини КК України?

Виявити тенденції посилення відповідальності за наявності у статті КК України нормативного закріплення вчинення злочину службовою особою як кваліфікуючої ознаки неможливо. Законодавець доволі вільно поводиться з такою ознакою. За її наявності верхня межа відповідальності може посилюватись у декілька разів. На нашу думку, питання забезпечення у КК України єдності у питаннях диференціації відповідальності за злочин, вчинений службовою особою, можна досягти.

Перший, найбільш простий варіант – переглянути всі санкції відповідних частин статей Особливої частини КК України, де передбачена відповідальність за злочини, кваліфікуючою ознакою яких є їх вчинення службовою особою. Для цього слід обрати відповідний коефіцієнт посилення відповідальності і переглянути всі санкції кваліфікованих, за ознакою їх вчинення службовими особами, злочинів.

Переваги такого підходу – окрім того, що можна корегувати як верхню, так і нижню межу всіх покарань, передбачених санкцією, то до неї можна включати інші більш суворі види покарань.

Водночас такий шлях трудомісткий і не надто ефективний. При застосуванні цього підходу не вирішується питання диференціації кримінальної відповідальності службових осіб, залежно від їх виду (публічні та службові особи юридичних осіб приватного права) та залишається невирішеним питання про відповідальність осіб, які надають публічні послуги.

Другий, з можливих варіантів, – лише виключити з усіх статей Особливої частини КК України таку кваліфікуючу ознаку, як вчинення злочину службовою особою у всіх варіантах її закріплення.

За такого підходу діяння мали б кваліфікуватись за сукупністю: за вчинення відповідного «неслужбового» злочину з основним складом (або кваліфікованим за іншою ознакою) та відповідного «службового» злочину.

Проте цей варіант є не зовсім прийнятним, оскільки:

– ознакою відповідних «службових» зловживань (ст. 364, 364-1, 365-2) є наявність істотної шкоди, яка на сьогодні може мати виключно матеріальний характер. Відтак, за відсутності такої шкоди сукупності злочинів не буде, що в свою чергу призведе до фактичного пом'якшення відповідальності службових осіб за вчинення специфічних зловживань;

– навіть за наявності ознак сукупності такий підхід призведе до фактичного пом'якшення меж відповідальності службової особи, оскільки відповідно до ч. 2 ст. 70 КК України при складанні покарань остаточне покарання за сукупністю злочинів визначається в межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає більш суворе покарання. І лише, якщо хоча б один із злочинів є умисним тяжким або особливо тяжким, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю злочинів у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. А злочини, передбачені частинами першими ст. ст. 364 та 364-1 КК України, є злочинами середньої тяжкості. Також більшість злочинів з основним складом, кваліфікуючою ознакою яких є їх вчинення службовою особою, є аналогічно злочинами середньої, а у окремих випадках невеликої тяжкості. Відтак межі відповідальності за сукупністю злочинів («неслужбового» злочину з основним складом та відповідного «службового» злочину) будуть визначатися санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає більш суворе покарання.

Третім є варіант, про який зазначає М.І. Хавронюк, що вирішення проблеми уніфікованого посилення криміналь-

ної відповідальності за злочини, вчинені шляхом службових зловживань (за аналогією з КК Республіки Білорусь), є скасування в усіх статтях Особливої частини КК України обтяжуючих відповідальність ознак, що стосуються вчинення злочину «службовою особою», «особою, яка є представником влади», «службовою особою із зловживанням службовим становищем», «службовою особою з використанням службового становища» тощо, і одночасне вирішення цього питання в окремій нормі [4, с. 84]. Ця позиція була підтримана і іншими науковцями [5, с. 24].

Думаємо, що саме цей варіант і є найбільш прийнятним. Він, насамперед, дасть можливість:

– диференціювати відповідальність усіх категорій службових та подібних до них осіб, а саме: осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, службових осіб, які здійснюють управлінські функції на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях (обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням); службових осіб, які здійснюють управлінські функції у юридичних особах приватного права (обіймають постійно чи тимчасово в юридичних особах приватного права посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням); осіб, які надають публічні послуги;

– забезпечити єдині підходи (уніфікацію) такої диференціації.

З урахуванням наведеного, вважаємо, що ст. 18 КК України слід доповнити частинами такого змісту:

5. При вчиненні особами, передбаченими у ч. 3, ч. 4 цієї статті, а також особами, що надають публічні послуги, шляхом зловживання своїм службовим становищем (повноваженнями), злочинів, спеціальним суб'єктом яких вони не є, межі основних покарань, визначені санкцією статті (частини статті), що передбачає відповідальність за такий злочин, кратно збільшуються:

1. При вчиненні злочину особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: нижня межа – у 1,5, верхня – у 2 рази.

2. При вчиненні злочину особами, які надають публічні послуги: нижня межа – у 1,4, верхня – у 1,7 рази.

3. При вчиненні злочину особою, визначеною у примітці до ст. 364 КК України, за винятком осіб, вказаних у п. 1 частини 5 цієї статті: нижня межа – у 1,3, верхня – у 1,5 рази.

4. При вчиненні злочину службовими особами юридичних осіб приватного права: нижня межа – у 1,2, верхня у 1,3 рази.

5. Внаслідок кратного збільшення нижньої межі покарання вона не може перевищувати максимального розміру, визначеного для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу.

6. Якщо внаслідок кратного збільшення верхньої межі покарання вона виходить за межі максимального розміру, визначеного для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу, то верхня межа цього виду покарання визначається максимальним розміром, визначеним для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу, а менш суворий вид покарання переводиться в більш суворий вид з урахуванням положень ст. 72 КК України.

7. При засудженні осіб, вказаних у пунктах 1–4 частини 5 цієї статті, суд може призначити додаткове покарання у вигляді штрафу, і у випадках, якщо він спеціально не передбачений у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

8. При обрахунку строкових покарань у вигляді обмеження та позбавлення волі їх розмір заокруглюється до меншого цілого числа місяців.

9. Межі санкцій, отримані в результаті кратного їх підвищення, враховуються при визначенні ступеня тяжкості злочину, можливого остаточного покарання за сукупністю злочинів та при вирішенні інших кримінально-правових питань».

При прийнятті цих положень законодавцем ми мали б таку ситуацію (на прикладі статті 161 КК України):

Ст. 161 КК України «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками» на сьогодні передбачає відповідальність:

– за ч. 1 – штраф від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого;

– за ч. 2 (при вчиненні злочину службовою особою) – караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

При прийнятті нашої пропозиції караність діянь буде такою:

– при вчиненні злочину особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (пропонується збільшувати нижню межу – у 1,5, верхню – у 2 рази), межі відповідальності будуть такі – штраф від трьохсот (200 x 1,5) до тисячі (500 x 2) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк від одного року шести місяців (1 р. x 1,5) до п'яти років (верхня межа залишається), або позбавлення волі на строк до п'яти років (5 р. обмеження волі помножити на 2 дорівнює 10 років обмеження волі – переводимо у позбавлення волі за правилами ст. 72 КК – отримуємо 5 років позбавлення волі) з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого (додаткове покарання не змінюється);

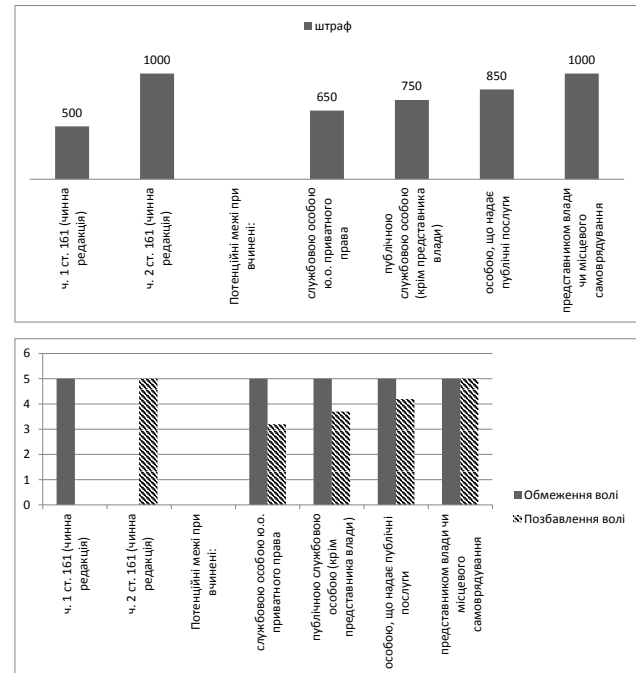
– при вчиненні злочину особами, які надають публічні послуги (нижня межа – у 1,4, верхня у 1,7 рази) – штраф від двохсот вісімдесяти до вісімсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк від одного року чотирьох місяців до п'яти років, або позбавлення волі на строк до чотирьох років двох місяців з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого;

– при вчиненні злочину особою, визначеною у примітці до ст. 364 КК України, за винятком осіб, вказаних у п. 1 частини 5 цієї статті (нижня межа – у 1,3, верхня у 1,5 рази) – штраф від двохсот шістдесяти до сімсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк від одного року трьох місяців до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років семи місяців з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого;

– при вчиненні злочину службовими особами юридичних осіб приватного права (нижня межа – у 1,2, верхня у 1,3 рази) – штраф від двохсот сорока до шістсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк від одного року двох місяців до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років двох місяців з позбавленням права обіймати певні посади чи

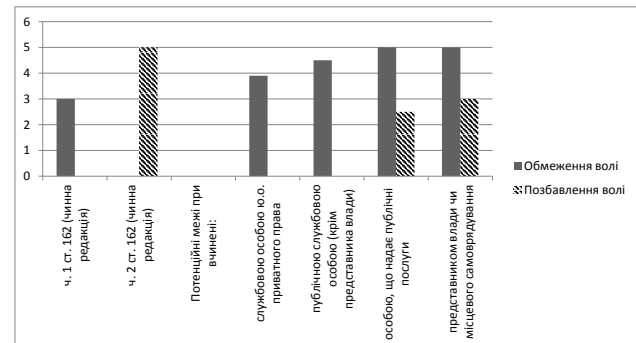
займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Для наглядності відобразимо зміни верхньої межі відповідальності у формі діаграм:

Як бачимо, у цьому випадку межі покарання за вчинення злочину представником влади відповідатимуть межам, що на сьогодні встановлені за вчинення таких діянь будь-якою службовою особою.

Якщо взяти для прикладу наступну статтю 162 КК України, то відбудеться деяке пом'якшення меж покарання порівняно з тим, яке передбачено сьогодні (проаналізуємо лише строкові покарання):

Висновки. Проаналізувавши вищенаведене, важливо вказати, що при запропонованому нами підході в усіх випадках забезпечується дотримання єдиних підходів до диференціації відповідальності службових осіб та осіб, які надають публічні послуги. Окрім того, вирішується питання, а чи не є закріплення в КК України цієї ознаки (вчинення злочину службовою особою) надмірним або недостатнім. Також вирішується й те, чи немає в КК України статей, де ця ознака зайва, і навпаки, статей, де її бракує.

При прийнятті нашої пропозиції правило про кратне поширення відповідальності поширюватиметься на всі без виключення випадки, якщо злочин вчинено шляхом використання особою свого службового становища (повноважень).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мельник М.І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ. – К., 2002. – 466 с.
2. Брич Л. Кваліфікація ухилення від сплати обов'язкових внесків держави. – Львів : Львів. держ. ун-т ім. І. Франка, 1988. – 76 с.
3. Максимович Р.Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2007. – 18 с.
4. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – Л., 2008. – 557 с.
5. Красницький І.В. Вчинення посягання службовою особою як обставина, що диференціює відповідальність за злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина // Матеріали звітної наукової конференції факультету з підготовки слідчих. – Львів : ЛьвДУВС, 2009. – С. 24–28.